

John Banville

LA SENYORA OSMOND

Traducció d'Eduard Castanyo

L'ECIÈCTICA

bromera

Primera part

Havia estat un dia d'agitacions i alarmes, de fum i de vapor i de sutge. Encara ara sentia, la senyora Osmond, la terrible empenta i el ritme de les rodes del tren que batien una vegada i una altra dins d'ella. Era com si continués asseguda a la finestra del vagó, com havia segut durant el que semblava una quantitat impossible d'hores, contemplant amb ulls cecs el plàcid camp anglès que s'allunyava incessantment d'ella com un riu en tot l'esplendor de color verd suau de la tarda de principis d'estiu. Els seus pensaments corrien amb el tren que avançava tan de pressa, però, a diferència del tren, sense cap destí. Efectivament, mai no havia percebut amb tanta agudesesa la imparable precipitació sense sentit de la ment com ho havia notat des que abandonà Gardencourt. La gran bèstia que ruflava i fumejava i que s'havia aturat amb impaciència brusca a l'estació d'aquell poblet mansoi i li havia tolerat que ocupés el seu lloc en un dels compartiments de més enrere —els capcirons dels dits encara retenien la impressió de vellut calent i cuir greixós—, ara s'alçava panteixant després dels enormes esforços sota l'alt cobricel de vidre enfosquit pel sutge de la terminal que batejava, perbo-cava a l'andana el complement de viatjants esbaltits, desastrats, i la barrija-barreja d'equipatge. Bé, va dir-se, havia arribat a algun lloc, si més no.

La Staines, la seva minyona, amb prou feines havia baixat del tren que ja s'havia llançat a discutir amb un mosso d'estació caraver-mell. Si no hagués estat una dona, es podria haver dit de la Staines que era algú amb un cor de roure. Era alta i demacrada, una persona tota d'angles, amb canells llargs i peus grossos, i una mandíbula que feia venir al cap la fulla d'una destrat primitiva. En els anys que

havia treballat amb la senyora Osmond, o, atesa la intimitat amb què estaven unides, més ben dit, els anys que havien estat juntes, la devoció de la Staines per la seva senyora no havia variat gens ni mica. En el llarg període d'exili de totes dues al sud, la seva contenció s'havia estès fins a tolerar el mercat italià i la cuina italiana, i, cosa que requeria una fortitud encara més santa, la fontaneria italiana. Efectivament, tal era la seva constància, que en una ocasió la senyora Osmond –la Isabel– va trobar-se desitjant tristament ni que fos mig dia de descans de la sol·licitud pètria i incessant de la seva minyona. En els recents viatges juntes, la principal prova i demostració de la lleialtat de la Staines fou un estat permanent d'enuig, no tan sols davant la poca vergonya dels mossos, cotxers, enllustradors i semblants, sinó també contra el que ella considerava la credulitat tossuda de la seva senyora, la candidesa deplorable i la incurable blanor de cor. Ara, mentre la minyona, amb la còfia balancejant-se per la força de la indignació, s'alçava amonestant els mossos per defectes sense especificar –com a londinenca, exercia el seu dret a discutir-se amb els seus, a la seva ciutat–, la Isabel va apartar-se amb aquell posat inofensiu, d'ulls badats, que havia perfeccionat al llarg dels anys davant les escenes de tantes altres confrontacions semblants entre la voluntat de la Staines i la tossuderia del món.

Es delia per l'hotel i els seus espais ombrívols i frescos, que alen- tien la respiració, en els quals podria seure perfectament immòbil durant molta estona i deixar que la ment accelerada anés gastant la corda tota sola. Descansaria només si podia deixar de pensar, però com podia dur a terme aquell truc meravellós? La mort del seu cosí Ralph Touchett un vespre recent a la casa de la mare d'ell a Gardencourt –era extraordinari reflexionar que hi havia hagut un moment exacte, mesurable, marcat pel tic del rellotge, en què per a ell començà l'eternitat– l'havia deixada amb una tasca difícil de resoldre, com un exercici de geometria o d'àlgebra. La solució que se li exigia que n'extragués no era ni més ni menys que trobar una manera adequada de plorar el traspàs del jove. El cert és que

el seu cosí ja no podia ser qualificat com a jove, però així era com ella hi pensava, i sens dubte com hi pensaria sempre. Potser aquesta era la part principal de la seva dificultat: que semblava un escàndol vessar llàgrimes per una persona la vida de la qual havia estat tan marcada per la lenta devastació d'una malaltia debilitant, que amb prou feines es podria dir que hagués tingut gens de vida. Pensant en això, de seguida va renyar-se. Qui era ella per a jutjar la qualitat de cap vida, per molt breu o penosa que hagués estat? Darrere el reny, però, hi havia una formulació més obscura, irreprimible, que era que la vida més intensa que en Ralph havia tingut havia estat per mitjà d'ella, per mitjà d'una delegació apassionada, observant amb admiració somrient des del seu seient de primera fila els vols corprenedors d'ella, els picats amb lluentons, amunt i avall en l'alçada lluminosa i empolvorada, enlaire, oh tan enlaire, sota el gran cim, formidable. Haver viscut per mitjà d'algú altre, fins i tot algú que afirmava adorar, aquell havia estat el cim del triomf d'en Ralph, i la profunditat del seu fracàs. Com desitjava ella ara que hagués estat capaç de la grandesa que ell esperava d'ella, aquells salts més elevats, aquelles piruetes sempre més gràcils a l'aire, aquells aterratges ingràvids sobre un dit gros preparat, aquells moviments en arc amb els braços estesos com colls de cigne. Si ella l'havia alçat, també l'havia deixat caure. El que ell no podria haver esperat, el que ell no podria haver imaginat possible per a una persona tan fermament equilibrada com ella, era la gran, la catastròfica caiguda des de les alçades aèries, que havia estat precipitada pel matrimoni amb la persona perfectament equivocada.

Darrere seu, ara sentí unes passes inconfusiblement sòlides, i al cap d'un instant la Staines s'alçà damunt la seva espatlla, amb l'escàs plomatge estarrufant i crepitant, i va preparar-se per a l'inevitable reny.

—Caram, si és aquí, senyora! —va dir la minyona amb veu forta, perquè tenia una veu tan grossa i poderosa com la resta del cos—. L'he buscada pertot i arreu entre tota aquesta gentada que va i ve.

—Només he anat passant —protestà amb suavitat la Isabel, i oferí un somriure apaivagador.

La Staines, però, no estava d'humor perquè l'apaivaguessin, i la seva mestressa esperà, gairebé amb interès, per a saber com s'havia d'implicar ella en aquella recent discussió a l'andana, de la qual no havia experimentat més que una mirada dura dels ulls bruts del mosso i un renec esmorteït adreçat a la seva esquena, que s'allunyava.

—El fetge que té aquell! —digué la minyona ara, inflant les galtes tal com ho feia quan estava enfurismada—. Prou que li he dit què pensava, ja li ho dic jo. —Aquí va fer una pausa marcada, mentre engalzava l'osca a la corda de l'arc, i quan continuà fou en un to aparentment més de recança que de reprovació.— És clar, si ell hagués sabut que vostè està de dol, no tinc cap dubte que hauria mostrat una actitud molt diferent.

Aquesta vegada la Isabel va reservar-se el somriure. La referència velada però esmolada de la minyona era a una discussió que havien tingut ella i la seva mestressa, abans de marxar de Gardencourt, sobre el tema d'un braçal de dol, una disputa en què, inusualment, la més decidida de les contendents va veure's obligada a capitular. Era a tots els efectes un braçal de crepè negre perfectament acceptable allò que la minyona oferia amb una expressió igualment solemne, i era una qüestió de quina de les dues va quedar més sorpresa quan la Isabel rebutjà, amb educació però amb fermesa, que l'hi agafés amb agulles a la part superior de la màniga de l'abric de viatge. Després d'un instant de silenci esbaltit, la minyona va començar a protestar, però les protestes van ser debades; era un d'aquells casos, pocs però memorables, en què una mestressa mostrava el seu acer i la minyona prudentment reculava. La senyora Osmond no es posaria un braçal de dol, i prou, sense discussions. La Staines havia fet mala cara, evidentment, i havia esperat el seu moment, fins ara, quan l'espasa llampant de la seva mestressa tornava a ser a la funda i ella podia arriscar-se a un tret venjatiu.

—Sí, n'estic segura—va dir amb una mena de cop de cap despectiu en el to de veu—,estic segura que fins i tot un rufià d'aquesta mena hauria demostrat una mica de respecte per la pèrdua d'una persona, només que n'hagués pogut veure la mostra.

A això la Isabel no va respondre; havia trobat, al llarg dels anys, que un silenci remot i fred sovint era el més efectiu per a contrarestar les provocacions insinuatives de la minyona. El cert era que ella mateixa no estava segura de per què havia refusat, fins al punt de la vehemència, dur la cosa a la màniga. Potser era que per a ella d'alguna manera hauria estat reclamar massa, fer tanta publicitat del seu dol, que hauria estat una transgressió de la decència ordinària, una transgressió, fins i tot, de la modèstia ordinària. Per altra banda, estava segura que en Ralph mateix hauria estat encantat de contemplar-la guarnida de cap a peus amb bombasí de dol, amb vel negre i faixa ampla, però només per a poder rifar-se d'ella i riure-se'n d'aquella manera afectuosa, irònica. Així potser, fet i fet, pensava ara, hauria consentit la convenció inofensiva del braçal, encara que fos per a concedir a l'esperit d'en Ralph un moment de diversió al lloc on residia ara, aquell reialme d'ombres on ben segur que agrairia l'oportunitat per a exhibir encara que fos el més pàl·lid dels somriures. Ell li havia donat tant, i havia demanat tan poc a canvi.

Sortint per fi dels confins pudents de cendra de l'estació, se sentí com si s'hagués capbussat en algun medi vaporós, clar i lluminós, que era al mateix temps més i menys que l'aire. Havia viscut tant de temps entre l'aspror meridional, que Londres li semblava gairebé immaterial, sense cap ni una vora definida. Fins i tot a la llum del sol, com ara, la ciutat tenia una lluïssor perlada, i les ombres més profundes eren d'un to més pàl·lid del malva. Les multituds, també, teixint el tapís infinitament canviant amunt i avall davant seu, tenien per a la vista una qualitat de vaguetat ensomniada, com si totes aquelles persones, malgrat la determinació del pas i la fixació de la mirada endavant, no estiguessin del tot convençudes

de la seva destinació, com si de la mateixa manera no poguessin recordar del tot el lloc de partida, i tanmateix no els importés gens ni mica, en cap cas. Ja se sentia acaronada i calmada; no havia estat conscient, abans d'arribar-hi, del dolorós enyor per les adaptacions estranyament tendres d'aquesta metròpoli del nord. No coneixia Londres, no la coneixia íntimament; havia passat temps aquí, de visita, però en general l'havia vista no a través dels seus ulls sinó a través dels ulls d'altres: els del seu marit, els d'en Ralph Touchett i de la mare d'ell, els de la seva amiga Henrietta Stackpole; els de pintors, també, i els de poetes i novel·listes –tants!–, els dels Dickens i els Thackeray, els dels Byron i els Browning, tots els bards que li havien cantat, a la llunyana ciutat d'Albany, on havia passat els anys de joventut, sobre aquesta màgicament distant terra de la *Perfida Albíó*.

Abans que distingís l'home mateix li arribà a l'orella el so del seu plor. Era un so estrany, inhumà, i al principi va cercar alguna bestiola ferida a prop, un poll de gavina, potser, caigut de la vora d'algun parapet alt i que grinyolava cridant la mare. Però no, era un home. Era cepat i ample però no semblava pas fort, tenia el cap en forma de capsa i els cabells d'un to rogenc encès i patilles arrissades. S'havia situat a la cantonada de la via ampla que sortia del recinte de l'estació. A ella li va semblar que mai no havia vist ni sentit un home adult plorant així, amb abundor, impotent, sense aturador. Els ulls de color blau net estaven encerclats de vermell, i el llavi superior, inflat i lluent, tremolava com el d'un infant. Duia una camisa sense coll, uns pantalons de pell de talp vellíssims i lluent de tan llardosos, i una americana de sarja rovellada que li anava massa petita i li pessigava les aixelles i deixava els fràgils canells blancs exposats i indefensos. Era dret en un lloc, però tombava el cos primer en un sentit i després en l'altre, atrapat aparentment en un estat d'indecisió convulsiva. Al seu costat, a la vorera, hi havia una cosa informe nuada en un farcell. Al principi havia semblat que dugués sabates, però ara que la Isabel s'ho mirava de més a prop,

va veure que duia els peus descalços però completament arrebosats amb una brutícia negra com el quitrà. La lluisor de coure de les patilles, per la qual discorrien rierols foscos de llàgrimes, i la pal·lidesa tova de la pell lleugerament pigallada, d'alguna manera s'afegien i intensificaven, per a ella, el dolor i la vilesa de l'espectacle que l'home feia; era com si li haguessin escorxat un tegument protector, i els cabells de foc s'enrojolessin d'estar tan nuament i tan vergonyosament a la vista de tothom.

—Ai, miri aquest pobre home! —va exhalar, tot posant una mà sobre el braç de la minyona per a aturar-la—. Hem de fer alguna cosa per a ajudar-lo.

La Staines, però, no estava impressionada, i amb prou feines feu una llambregada en direcció a l'home que plorava dret, sanglotant i tremolant i tombant-se.

—No hi ha manera d'ajudar-los si ells no es volen ajudar —va dir amb un ruflet nasal, i continuà caminant decidida, malgrat el contacte de la mestressa que la refrenava.

La Isabel, després d'un moment de vacil·lació, no va tenir cap altra alternativa que seguir-la, per bé que amb el cor estremit. Era estrany: ben segur que la Staines, que molt probablement havia sorgit de les mateixes profunditats de la societat que l'home que plorava, era la persona en qui la necessitat de proporcionar-li auxili hauria d'haver estat més forta, i en comptes d'això li havia donat l'esquena, amb els llavis closos en una línia blanca. I tanmateix això era comprensible, al capdavall: els instints de la minyona eren els d'una persona encara no contaminada, que rebutja algú infectat per la pesta. Per a la Isabel, però, amb una reserva d'or al banc que li garantia la immunitat, resultava evident que el seu deure era precisament ajudar els que eren com ell, els desgraciats i caiguts del món. Però les normes eren les normes, s'aplicaven en tots dos sentits, tant avall com amunt, i ella coneixia la impossibilitat de desobeir la minyona i acostar-se a l'home que plorava, encara que no fos per altra cosa que posar-li avergonyida una moneda a la mà.

Al cabriolé, l'elecció del qual era un dret que la Staines s'arroga-va amb naturalitat, la Isabel segué a tocar de la finestra oberta per a obtenir el benefici de la frescor que l'aire de la ciutat pogués oferir. Al cap d'un moment de lleugera exaltació en sortir de l'estació, havia tornat a recaure en l'estat anterior d'embalbiment disminuït. La persistència del ritme del tren fou substituïda per l'aspror de les rodes revestides d'acer del cotxe sobre la via de pedra trencada. Contemplava el panorama de la ciutat que passava per la finestra com si seguís una sèrie de mostres sota un vidre. Se sentia atordida i enlluernada, com algú a qui després d'una llarga malaltia treuen al carrer a fer un «volt» suposadament vigoritzador. Havien travessat el parc i sortiren al tràfec cacofònic de Knightsbridge. Va fer una ullada a la Staines, asseguda encarcarada al davant d'ella, amb la grossa mandíbula estoïcament tancada i la mirada escèptica fixada en el pas dels aparadors lluminosament guarnits.

—Està contenta de ser entre vistes familiars? —va preguntar-li—. Vull dir si està contenta de ser a casa, encara que només sigui per poc temps?

La minyona tombà cap a ella una mirada tan pètria com inflexible.

—Què, vol dir Londres? —va respondre. Va fer una mena d'estremiment, refrenant-se les espatlles ossudes.— Això —i assenyala amb la punta del nas la desfilada de moda d'ombrel·les i barrets de seda al llarg de la vorera atrafegada—, això no és el meu Londres, senyora.

A aquest miquel, la Isabel va respondre amb el seu somriure de vaguetat assajada, i de nou es retirà en si mateixa, com en els plecs d'una capa espaiosa que ho cobrí tot. Mai no podia enfadar-se amb la Staines, no pas del tot; sabia que el que semblava en la jove un desdeny enorme, incessant i malcarat no era més que una màscara per a una incapacitat de demostrar el perenne agraïment per la tolerància i la lleialtat de la Isabel. Perquè la minyona estimava la seva mestressa, incoherentment, inexpressablement, i estaria disposada, com podia dir ella mateixa, a caminar descalça sobre brases, si així

pogués encendre per a la Isabel una espurna de calidesa necessitada. Admetent per dins aquest fet per mil·lèsima vegada, la Isabel va trobar que els pensaments li retornaven a l'assumpte en certa manera relacionat de l'home que plorava. Era cert: mai no havia estat testimoni d'un humà adult que exhibís en públic aquella impotència, aquella desgràcia, aquell plany cru i infantil, i tanmateix ara se li acudia, ella que darrerament havia sofert tants cops a l'esperit, de preguntar-se per què no era més freqüent, per què no era un esdeveniment més quotidià, que fos presenciats en qualsevol moment, en qualsevol cantonada: per què no estaven acostumats a esclats periòdics de plors públics? Perquè en l'escala de les coses, i ella n'estava segura, el pes del dolor del món enfonsaria l'equilibri amb tanta força que el platet d'aquella banda emetria un retruny de llautó sobre el taulell. De fet, en aquest moment tenia la sensació que podria dir al cotxer que s'aturés, i baixar-ne d'un salt i recular corrent i ocupar el seu lloc al costat d'aquell pobre home i abocar el seu propi dolor a l'aire ordinari; però evidentment no ho va fer.

Com havia arribat l'home a aquella situació tan penosa? Per la manera intensa de plorar, podria ser que tot just s'hagués adonat de com eren de desesperades les seves circumstàncies, i tanmateix no era de feia poc que havia ensopegat en aquell mal pas abjecte, això era evident. Potser li acabava de succeir alguna nova desgràcia. Tanmateix, a la Isabel li semblava que l'home planyia no el concret sinó el general, com si avui per fi la totalitat de la seva vida desgraciada i martiritzada, si és que mereixia dir-se'n vida, d'alguna manera hagués arribat a un punt crític i l'aclaparés. Hauria d'haver desafiat la Staines i oferir a l'home, si no altra cosa, com a mínim una paraula o dues de consol? Sospitava que un dolor com el d'ell no devia tenir consol, i tanmateix aquella sospita, per molt forta que pogués ser, no l'exonerava. Que potser no era el seu deure, des de la seva posició avantatjada, estendre una mà avall, cap als esclafats i els indefensos, als que podrien haver ascendit però en comptes d'això havien caigut del cel i ara jeien amb una ala tren-

cada, aletejant i estremint-se, sobre la vorera als seus peus? L'esperit de la Isabel, la major part d'ella, gemegava en condol amb l'home que plorava, i tanmateix en una altra regió, freda i calculadora, de la seva consciència, ja s'hi estaven erigint les defenses necessàries. Què hauria pogut fer, al capdavant, pel pobre desgraciat, quin consol li hauria dut cap paraula d'ella? Diners, sí, ella podria haver-li donat diners, i una gran porció, a més, però ni tan sols la seva plata l'hauria salvat, perquè ben segur que ja no se'l podia salvar. No: tant per tant podria tenir l'esperança d'ajudar les ànimes perdudes de l'Hades. I tot i així...